

POKAZATELJI O SUSTAVU MIROVINSKOG OSIGURANJA HRVATSKE

Gotovo da i nema studije o socijalnoj politici u svijetu koja, raspravljajući o promjenama koje se dešavaju posljednjih godina, ne posvećuje veliku pozornost mirovinskim sustavima pojedinih zemalja. Tome nije čudno jer gotovo da i nema zemlje koja nije reformirala svoj mirovinski sustav ili ga još i dalje reformira pa pokazatelji o tim reformama čine važnu mjeru preobrazbe naslijeđenih socijalnih aranžmana. O tome, dakako, postoje brojni i iscrpni podaci koje ovom prilikom ne treba ponavljati, tim više što je o mirovinskim sustavima i mirovinskim reformama mnogo pisano na stranicama ovog časopisa. Treba, ipak, još jednom upozoriti da većina europskih zemalja reformira dominantni javni PAYG sustav tekuće raspodjele (ili, drukčije rečeno, sustav definiranih davanja) kako bi zadržala njegove osnovne karakteristike (međugeneracijska solidarnost, otpornost na ekonomske poremećaje i sl.), ali ga u vremenu turbulentnih društvenih procesa (globalizacija, promjene u strukturi rada, demografsko starenje i sl.) učinila dugoročno održivim. Sve veću pozornost zaslužuju i pokušaji kombinacije javnoga sustava sa sustavom kapitaliziranih mirovina (ili, drukčije rečeno, sustavom definiranih doprinosna) kako u nekim razvijenim zemljama (Švedska, dijelom Italija) tako i u nekim postkomunističkim zemljama (Poljska, Mađarska, Hrvatska). Diskusija o prednostima i nedostacima pojedinih strategija reformi također je poznata. Ono što se, međutim, često zaboravlja jest to da je osnovni zadatak reformi da na najbolji mogući način prilagode sustave aktualnim i budućim društvenim procesima, ali da takva reforma ne može utjecati na promjenu nekih očito nepovoljnih društvenih procesa. To je, naime, uostalom, imao na umu G. Esping-Andersen kad je ustvrdio da problem europskih društava nije produženje očekivanoga trajanja života, već izrazito niski natalitet. Slično njemu, možemo ustvrditi da nijedna reforma ne može promijeniti nedovoljan broj osiguranika, odnosno nisku zaposlenost zbog koje svaka strategija reforme ima samo ograničeni kapacitet djelovanja.

U Hrvatskoj je upravo u tijeku kampanja promocije novoga sustava kapitaliziranih mi-

rovina (ili tzv. drugi stup), a koji započinje s primjenom 1. siječnja 2002. godine. Očekivanja od ove reforme izrazito su velika. Dok, s jedne strane, građani Hrvatske po prvi put bivaju jasno upozoreni na činjenicu da briga o starosti mora započeti već u mladosti i da to nije samo zadatak države, s druge strane nitko ne govori o mogućim rizicima reforme. Također je vrlo dvojbeno kako će reforma utjecati na povećanje zaposlenosti i stabilan gospodarski rast, a što su ključni uvjeti njenoga funkcioniranja u budućnosti. Poneseni aktualnom kampanjom i očekivanjima od novoga sustava zaboravljamo i na vrlo važan aspekt mirovinske reforme započete 1. siječnja 1999. godine, a čiji je cilj bio stabilizacija mirovinskog osiguranja na temelju generacijske solidarnosti. Stoga su tom reformom ukinuta mnoga dotadašnja prava, a posebno je važan onaj njen dio kojim se postupno povećavaju/poštavaju kvalifikacijski uvjeti za mirovinu te ranije umirovljenje čini sve manje atraktivnim. Upravo je, naime, enormno visok priliv novih umirovljenika u posljednjih deset godina izrazito financijski destabilizirao sustav, daleko više nego što to čine također nepovoljna demografska kretanja.

O svemu ovome valja voditi računa kada se raspravlja o budućnosti mirovinskog sustava Hrvatske. Nažalost, njegove su karakteristike takve da će on dugoročno biti vrlo nestabilan. Upravo zbog toga, a i zato što se u mnogim raspravama o mirovinskom sustavu ili položaju umirovljenika u Hrvatskoj činjenice često zaboravljaju, ovdje donosimo niz podataka koji ilustriraju stanje tzv. prvog stupa mirovinskog sustava Hrvatske. Podaci su vrlo indikativni i vjerujemo da ih ne treba posebno interpretirati. Oni su posebno zanimljivi jer prikazuju kretanja u dužem vremenskom razdoblju. Vjerujemo također da će neki podaci (npr. oni o broju ili dobnoj strukturi invalidskih mirovina) predstavljati osnovicu daljnjih istraživanja. Sve je ove podatke za nedavno održanu tematsku raspravu o stanju sustava mirovinskog osiguranja generacijske solidarnosti priredila Središnja služba Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje. U istom je

materijalu predloženo i niz konkretnih mjera za daljnju nužnu prilagodbu sustava generacijske solidarnosti. Kako je riječ o mjerama o kojima se još raspravlja ili se već pokušavaju zakonski uobličiti ovdje samo navodimo njihov popis:

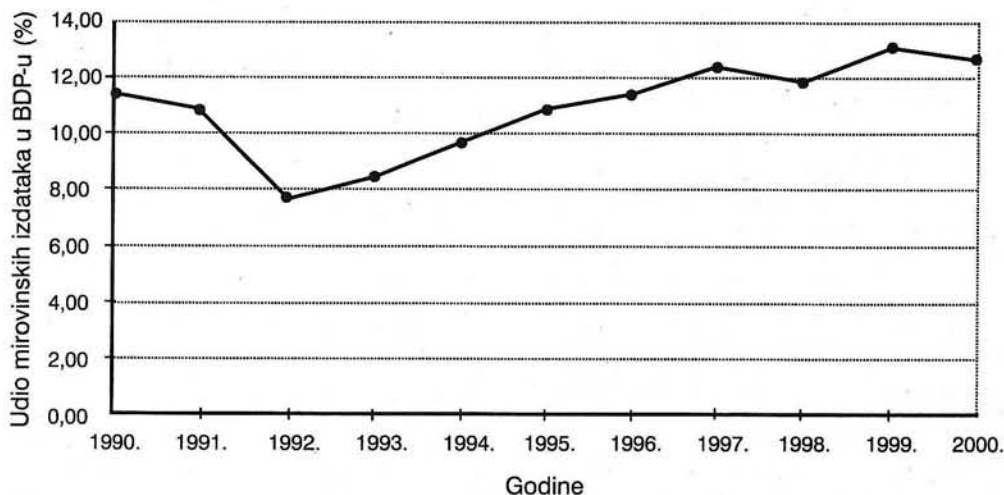
- realnije određenje najniže mirovine,
- smanjenje prijevremene starosne mirovine,
- proširenje osnovice za naplatu doprinosa i uvođenje najviše osnovice za plaćanje doprinosa,

- učinkovitija naplata doprinosa te vezivanje prava iz mirovinskog osiguranja plaćanjem doprinosa,

- reforma mirovina ostvarenih pod povoljnijim uvjetima,
- uvođenje najviše mirovine za sve korisnike mirovina,
- zaustavljanje pada razine mirovina,
- aktivno uključivanje sustava mirovinskog osiguranja prvog i drugog stupa u sufinanciranje mjera zaštite na radu i profesionalne rehabilitacije.

Grafikon 1.

Udjel mirovinskih izdataka u BDP-u

Tablica 1.

Odnos prosječne neto plaće i mirovine

GODINA	NETO PLAĆA		MIROVINA	
	SVOTA	LANČANI INDEKS	SVOTA	% UDJELA U PLAĆI
1985.	43.395,00 din	175,67	24.025,27 din	55,36
1986.	90.995,00 din	209,69	56.247,92 din	61,81
1987.	186.766,00 din	205,25	146.410,21 din	78,39
1988.	514.231,00 din	275,33	389.900,00 din	75,82
1989.	8.225.813,00 din	1.599,63	6.353.100,00 din	77,23
1990.	4.786,00 din	581,53	3.603,20 din	75,29
1991.	8.045,00 HRD	168,09	5.052,30 HRD	62,80
1992.	33.340,00 HRD	414,42	21.069,00 HRD	63,19
1993.	526.355,00 HRD	1.578,75	325.058,00 HRD	61,76
1994.	1.247,00 kn	237,07	655,17 kn	52,54
1995.	1.818,00 kn	145,79	834,04 kn	45,88
1996.	2.033,00 kn	111,83	932,03 kn	45,85
1997.	2.377,00 kn	116,92	1.117,44 kn	47,01
1998.	2.681,00 kn	112,79	1.241,79 kn	46,32
1999.	3.055,00 kn	113,95	1.172,31 kn	38,37
2000.	3.326,00 kn	108,87	1.251,22 kn	37,62
I.-VI. 2001.	3.519,00 kn	105,80	1.433,21 kn	40,73

Napomena: Od 1995. do 1998. u prosječnu mirovinu uključena je mirovina Hrvatske vojske i hrvatskih branitelja. Prosječna mirovina je bez dodatka od 100,00 kn i 6%. Svote prosječne mirovine od 1985. do 1998. ne sadrže podatke o obrtnicima i poljoprivrednicima.

Tablica 2.

Odnos broja osiguranika i umirovljenika

GODINE	UKUPNO		
	OSIGURANICI	UMIROVLJENICI	ODNOS
1980.	1.816.191	449.080	4,04
1981.	1.849.489	458.134	4,04
1982.	1.822.573	468.966	3,89
1983.	1.857.033	485.044	3,83
1984.	1.891.226	504.084	3,75
1985.	1.931.254	524.154	3,68
1986.	1.992.768	545.241	3,65
1987.	2.027.180	565.123	3,59
1988.	2.032.016	585.170	3,47
1989.	2.031.512	612.572	3,32
1990.	1.968.737	655.788	3,00
1991.	1.839.265	719.868	2,56
1992.	1.724.792	774.945	2,23
1993.	1.698.138	794.811	2,14
1994.	1.621.901	825.121	1,97

GODINE	UKUPNO		
	OSIGURANICI	UMIROVLJENICI	ODNOS
1995.	1.567.981	865.769	1,81
1996.	1.478.975	888.738	1,66
1997.	1.468.938	925.520	1,59
1998.	1.471.509	955.352	1,54
1999.	1.406.091	1.017.801	1,38
2000.	1.380.510	1.018.504	1,36
VI. 2000.	1.415.344	1.027.813	1,38

Tablica 3.

Korisnici invalidskih mirovina prema dobi na dan ostvarenja prava

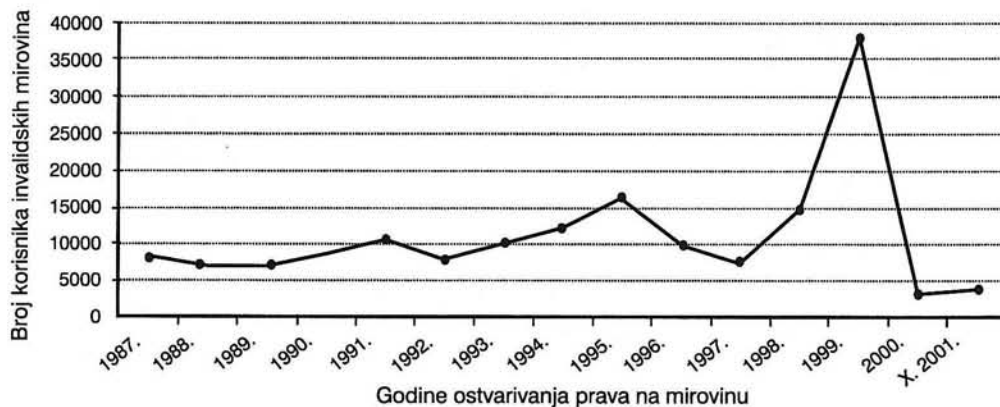
GODINA OSTVARIVANJA PRAVA NA MIROVINU	BROJ KORISNIKA INVALIDSKIH MIROVINA	NAVRŠENE GODINE ŽIVOTA U TRENUTKU OSTVARIVANJA PRAVA NA MIROVINU		
		UKUPNO	MUŠKARCI	ŽENE
1987.	7.831	50	51	48
1988.	6.966	50	51	48
1989.	6.967	50	52	47
1990.	8.477	50	51	47
1991.	10.429	49	51	46
1992.	7.663	49	50	46
1993.	9.541	49	50	46
1994.	12.022	48	50	46
1995.	16.154	46	45	46
1996.	9.667	45	45	46
1997.	7.041	47	47	45
1998.	14.234	47	48	45
1999.	37.112	47	48	45
2000.	2.675	50	51	47
X. 2001.	3.425	49	50	47
PROSJEK		48	49	46

Napomena: Do 1994. podaci se odnose samo na bivši Fond radnika, a od 1995. uključeni su svi bivši fondovi (radnika, samostalnih privrednika i individualnih poljoprivrednika).

Korisnici mirovina koji su prvi put ostvarili pravo na mirovinu, a kojima je određena samo akontacija na mirovinu (predujam), nisu obuhvaćeni u ovoj tablici.

Grafikon 2.

Kretanje broja korisnika invalidskih mirovina prema godinama

Tablica 4.

Dobna struktura svih kategorija umirovljenika

Stanje: 30. 6. 2001.

DOBNE SKUPINE	UKUPNO	%
do 44 god.	39538	4,03
45-49	31249	3,19
50-54	61129	6,23
55-59	108986	11,11
60-64	182026	18,56
65-69	205856	20,99
70-74	164671	16,79
75-79	103864	10,59
80-84	46966	4,79
85 i više god.	29511	3,01
Netočne godine rođenja	6841	0,70
UKUPNO	980637	100,00

Napomena: U broj korisnika mirovina nije uključena Hrvatska vojska i hrvatski branitelji, korisnici mirovina iz republika bivše SFRJ i transferi mirovina u inozemstvo (članak 88. ZOMO).

Tablica 5.

Struktura (starosnih i invalidskih) umirovljenika prema godinama mirovinskog staža do umirovljenja

Stanje: 30. 6. 2001.

GODINE MIROVINSKOG STAŽA	BROJ UMIROVLJENIKA	%
do 19 god.	102.976	13,45
20-24	116.160	15,17
25-29	118.449	15,47
30-34	149.079	19,47
35-39	188.327	24,59
40 i više	90.747	11,85
Ukupno	765.738	100,00

Napomena: U broj korisnika mirovina nije uključena Hrvatska vojska i hrvatski branitelji, korisnici mirovina iz republika bivše SFRJ i transferi mirovina u inozemstvo (članak 88. ZOMO).

Tablica 6.

Dužina korištenja prava na mirovinu po godinama i spolu

REDNI BROJ	GODINA U KOJOJ JE PRESTALO PRAVO NA MIROVINU (uzrok smrt)	VRSTE MIROVINA						
		STAROSNA			INVALIDSKA			OBITELJSKA
		UKUPNO	MUŠKARCI	ŽENE	UKUPNO	MUŠKARCI	ŽENE	
1.	1987.	16	15	17	16	15	19	12
2.	1988.	16	16	17	18	16	21	12
3.	1989.	16	15	17	19	17	21	14
4.	1990.	16	15	17	19	17	21	14
5.	1991.	14	14	17	16	15	21	14
6.	1992.	13	12	14	17	15	20	13
7.	1993.	14	13	15	18	16	21	13
8.	1994.	15	14	17	17	16	21	16
9.	1995.	16	16	17	17	16	22	16
10.	1996.	17	17	18	18	17	21	16
11.	1997.	17	17	18	18	17	22	17
12.	1998.	15	14	17	17	16	22	15
13.	1999.	14	13	17	17	15	21	15
14.	2000.	14	13	17	18	16	22	15
Prosjeck	Prosjeck	15	15	16	17	16	20	14

Napomena: Do 1998. samo korisnici Fonda radnika, a od 1. 1. 1999. za sve korisnike mirovina Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje

Tablica 7.

Pregled stopa doprinosa za MIO

GODINA	OSOBNI DOHODAK	DOHODAK	PROPIS "Narodne novine"
1985.	12,50	4,50	30/81
1986.	12,15	6,00	44/86
1987.	13,70	6,60	44/86
1. 11. 1987.	13,70	7,50	42/87
1. 1. 1988.	14,70	6,90	52/87
1. 4. 1988.	14,70	8,73	19/88
1. 10. 1988.	10,40	8,73	40/88
1. 1. 1989.	15,80	7,00	55/88
1. 6. 1989.	15,80	8,71	21/89
1990.	16,70	7,40	57/89
1991.	9,5 + 9 (18,5)		58/90
23. 4. 1991.	11 + 11 (22)		19/91
2. 5. 1991.	11 + 11 (22)		19/91
1992.	11 + 11 (22)		73/91
1993.	11 + 11 (22)		91/92
1994.	13,5 + 13,5 (27)		117793
1995.	12,75 + 12,75 (25,5)		95/94
1996.	12,75 + 12,75 (25,5)		106/95
1997.	12,75 + 12,75 (25,5)		106/95
1. 2. 1998.	10,75 + 10,75 (21,50)		13/98
1. 1. 1999.	10,75 + 10,75 (21,50)		164/98
1. 1. - 31. 5. 2000.	10,75 + 10,75 (21,50)		164/99
Od 1. 6. 2000.	10,75 + 8,75 (19,50)		54/00

Napomena: Od 1991. plaća. Stopa doprinosa je podijeljena: prvi dio plaća osiguranik, a drugi dio poslodavac.

Tablica 8.

Stope doprinosa za mirovinsko i zdravstveno osiguranje u nekim europskim zemljama

DRŽAVA	DOPRINOSI ZA ZDRAVSTVENO OSIGURANJE – UKUPNO	DOPRINOSI ZA MIROVINSKO OSIGURANJE – UKUPNO	ZBIRNA STOPA DOPRINOSA ZA ZDRAVSTVENO I MIROVINSKO	ODNOS STOPA DOPRINOSA ZDRAVSTVENO : MIROVINSKO
MAĐARSKA	14,00%	44,00%	58,00%	1 : 3,14
SLOVENIJA	13,42%	24,35%	37,77%	1 : 1,81
AUSTRIJA	6,80%	24,20%	31,00%	1 : 3,55
HRVATSKA	16,00%	19,50%	35,50%	1 : 1,21
POLJSKA	9,45%	34,14%	43,59%	1 : 3,61

IZVOR PODATAKA: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje – Središnja služba (studeni 2001.)
Stanje sustava mirovinskog osiguranja generacijske solidarnosti i prijedlog mjera za daljnju prilagodbu.

Priredio: Siniša Zrinščak